

مطالعه تطبیقی نحو فضای معماری کاروانسراهای دوره قاجاریه

(مطالعه موردی: کاروانسراهای قزوین و کاشان)*

دکتر جمال‌الدین سهیلی**، مهندس نسترن رسولی***

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۸/۱۹، تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۱۲/۱۸

چکیده

یکی از دستاوردهای تکنیک‌های نحو فضا جهت تحلیل روابط فضایی ساختمان‌ها، ترسیم نمودار توجیهی می‌باشد. هدف این پژوهش نمایش نحوه استفاده از تکنیک چیدمان فضا در تحلیل روابط خاص معماری کاروانسراهای ایرانی می‌باشد. «امنیت» و «دسترسی» از مهم‌ترین فاکتورها در خلق روابط فضایی کاروانسراهای ایران محسوب می‌شوند. این عوامل با ترسیم نمودارهای توجیهی چندین نمونه از کاروانسراهای قزوین و کاشان مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. در این پژوهش، با کمک مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی، شناخت کاروانسراهای منتخب انجام شده، پس از بررسی چیدمان فضایی این کاروانسراها، با ترسیم نمودارهای توجیهی، به تحلیل آنها براساس نگرش نحو فضا پرداخته شده است. در پایان، مقایسه تطبیقی حجره‌ها، انبارها و صحن کاروانسراها و ارتباط با سایر فضاها، دسترسی و امنیت آنها با استفاده از شیوه «ترسیم و تحلیل نمودارهای توجیهی» انجام شده است. چنین برمی‌آید که بازخوانی مفاهیم معماری کهن در جهت احیای هویت ایرانی از دریچه دستاوردهای این پژوهش قابل پیگیری باشد.

واژه‌های کلیدی

نحو فضا، کاروانسراهای ایران، نمودار توجیهی، روابط فضایی

* مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده دوم تحت عنوان «طراحی مجتمع تجاری با رویکرد نحو فضا (اسپیس سینتکس)» می‌باشد که به راهنمایی نگارنده اول در دانشکده معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین به انجام رسیده است.

** استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد واحد قزوین، قزوین، ایران. Email: soheili@qiau.ac.ir

*** دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، قزوین، ایران. (مسئول مکاتبات) Email: nastaran.ra@gmail.com